

Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 4 | Nummer 3 | Juni 2014

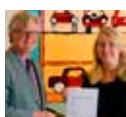
Inhoud

- 2-6 | Deltaprogramma breed**
Laatste Stuurgroep Deltaprogramma. Organisatie in nieuwe fase.

- 14-17 | Kust**
Kwartiermaker Landelijk Overleg Kust. Veiligheid en ruimtelijke ontwikkeling samen aanpakken. Multifunctionele dijk Den Helder.

- 7 | Veiligheid**
Akkoord financiering waterveiligheidsbeleid

- 18-19 | Rijnmond-Drechtsteden**
Advies Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden overhandigd. Eerst de inhoud, dan de governance.

- 8-9 | Zoetwater**
De start van een nieuwe fase. Voorzieningenniveau.

- 20-21 | Zuidwestelijke Delta**
Grote betrokkenheid, maar ook zorgen. Nieuwe programmadirecteur. Stuurgroep bekijkt Krammerjachtensluis.

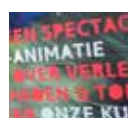
- 10-11 | Nieuwbouw en Herstructurering**
Festival Ruimtelijke adaptie. Congres Delta's in Times of Climate Change.

- 22-23 | IJsselmeergebied**
Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied. Spaarwater. Het begin van het vervolg.

- 11-13 | Rivieren**
Normspecificaties per dijktraject. Participatie in het rivierengebied.

- 24-25 | Waddengebied**
Dag van de Dijkzone. Deltacommissaris houdt W.J. van den Bremen-lezing. Deltaprogramma op Oerol.

Laatste Stuurgroep Deltaprogramma over DP2015

Ingeslagen weg kan op instemming rekenen

Op 4 juni sprak de Stuurgroep Deltaprogramma voor de laatste keer over de inhoud van DP2015. Tijdens de vorige stuurgroep waren de voorgestelde deltabeslissingen en de voorkeursstrategieën al besproken; deze keer stonden de Delta-plannen Waterveiligheid en Zoetwater, de financiële analyse en de vervolgorrganisatie op de agenda. Andere belangrijke onderwerpen waren de tweede bestuurlijke consultatieronde, het advies van het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu, de normspecificaties en de Bestuursvereenkomst Deltaprogramma.

De reacties uit de tweede bestuurlijke consultatieronde, over de voorgestelde deltabeslissingen en voorkeursstrategieën en de nieuwe normspecificaties, bevestigen het eerdere beeld dat de ingeslagen weg in grote lijnen op instemming kan rekenen. De consultatie heeft ook een aantal suggesties opgeleverd die zo mogelijk in DP2015 zijn verwerkt.

Advies OIM

Het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (OIM) heeft positief advies uitgebracht over de onderdelen van DP2015 die op 4 juni op de agenda van de stuurgroep stonden. Het advies is aangeboden aan de deltagcommissaris en de minister van Infrastructuur en Milieu. In het advies benadrukt het OIM dat de uitgangspunten van het Deltaprogramma ook van belang blijven bij de uitvoering: (ruimtelijke) kwaliteit, integraal, meekoppelen, duurzaam en in samenhang. De deltagcommissaris zal mede namens de stuurgroep naar het OIM reageren.

Deltaplannen en Deltafonds

Het Deltaplan Waterveiligheid en het Deltaplan Zoetwater geven de agendering en programmering van maatregelen weer. De stuurgroep kan zich vinden in de invulling van beide deltaplannen. Naast alle lopende uitvoeringsprojecten bevat de programmering voor waterveiligheid het

Foto: Theo Bos

voornemen, om toe te werken naar enkele MIRT-verkenningen voor brede ruimtelijke oplossingen, zoals rivierversuiming. De stuurgroep realiseert zich dat bij de start van zo'n verkenning zicht moet zijn op financiering door de betrokken overheden. De programmering van het Deltaplan zoetwater is gebaseerd op de voorstellen van de zoetwaterregio's.

Op verzoek van de Tweede Kamer neemt de deltagcommissaris bij zijn voorstel voor het Deltaprogramma ook een financiële analyse op. De maatregelen om de deltabeslissingen uit te voeren hebben een looptijd tot 2050.

De stuurgroep wijst erop dat het Deltafonds 'voeding heeft' tot en met 2028, terwijl ook na die tijd maatregelen noodzakelijk zijn. De deltagcommissaris heeft in het financiële hoofdstuk onderbouwd welke middelen nodig zijn tot 2050 en dat het noodzakelijk is de voeding van het Deltafonds na 2028 voort te zetten.

Vervolgorrganisatie

Over de vervolgorrganisatie heeft de stuurgroep de vorige bijeenkomst al belangrijke adviezen gegeven. De stuurgroep herkent zich in het voorstel van de deltagcommissaris. Belangrijk vindt de

stuurgroep dat de gezamenlijke aanpak van alle betrokken overheden ook in het vervolgetraject het uitgangspunt blijft, onder meer door maatregelen en de programmering zo vroeg mogelijk met elkaar te bespreken. Dat is nodig om tijdig te signaleren op welke plaatsen dijkversterkingen zijn om te wisselen voor brede, ruimtelijke oplossingen en of bij reguliere dijkversterkingen meekoppelkansen te benutten zijn. De voorgestelde werkwijze met regionale bestuurlijke verbanden biedt daarvoor goede mogelijkheden. Het voorstel is dat de programmadirectie voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma de kennis voor beide type maatregelen bundelt en beschikbaar stelt en de processen stimuleert. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu neemt het initiatief voor een klein, landelijk kernteam voor zoetwater, waarin mensen van verschillende organisaties meedoen. De stuurgroep adviseert om bij de aanpak van ruimtelijke adaptatie de verbinding te leggen met vergelijkbare trajecten, zoals de

Klimaatactieve Stad en de Europese klimaatadaptatiestrategieën.

Bestuursovereenkomst Deltaprogramma

Het Rijk en de koepelorganisaties willen met de Bestuursovereenkomst Deltaprogramma gezamenlijk de intentie uitspreken, dat alle overheden de implementatie van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën oppakken, zoals voorgesteld in DP2015. De bestuursovereenkomst verwijst daarvoor naar de implementatieparagrafen in het DP2015, waarin gespecificeerd is wie wat gaat doen. Het voornemen is om de ondertekening zo snel mogelijk na het uitbrengen van DP2015 plaats te laten vinden.

Normspecificaties

Voor het overgrote deel van de tweehonderd dijktrajecten bestaat overeenstemming over de voorstellen voor normspecificaties. Voor nog twaalf trajecten waarover discussie is, is de deltacommisaris de afgelopen weken op basis van alle landelijke en regionale

informatie tot een voorstel voor de normspecificatie gekomen. Dit betreft vijf trajecten in het Waddengebied, drie in het IJsselmeergebied, één langs de kust, één in Rijnmond Drechtsteden en twee in de zuidwestelijke delta. Voor zijn voorstellen heeft de deltacommisaris een consistente lijn gevolgd, zodat er sprake blijft van een eenduidige lijn vanuit de inhoud. Op basis van de voorstellen van de deltacommisaris en de adviezen van de stuurgroep is voor alle trajecten tot een gedeelde conclusie gekomen. Deze conclusies worden opgenomen in de bijlage met de normspecificaties bij DP2015, zodat de afspraken geborgd zijn.

Vervolg

Dit was de laatste bijeenkomst van de stuurgroep voor Prinsjesdag 2014. In november 2014 komt de Stuurgroep Deltaprogramma opnieuw bijeen om te spreken over de voortgang.

Doorstart kennisontwikkeling Deltaprogramma

Om tot goed onderbouwde voorstellen voor voorkeursstrategieën en deltabeslissingen te kunnen komen, was het belangrijk de beschikbare kennis goed te benutten en toegankelijk te maken. Uit het onderzoek van Teisman en van Buuren is gebleken, dat de jointfactfinding-aanpak heeft geleid tot het beter ontsluiten en delen van bestaande kennis en het verbinden van kennis bij kennisinstellingen met veldkennis van regionale partijen.

Het Deltaprogramma kon gebruik maken van bestaande kennis die onder andere tot stand is gekomen in onderzoeksprogramma's als Klimaat voor Ruimte en Kennis voor Klimaat.

Vervolg

Ook in de vervolgfase blijft het Deltaprogramma een kennisintensief programma. Een voortvarende doorstart van de kennisontwikkeling voor het Deltaprogramma voor de volgende fase wordt nu voorbereid. Op 23 juni vond de jaarlijkse kennisconferentie Deltaprogramma plaats, dit keer samen georganiseerd met Deltares en NL ingenieurs. De bijeenkomst had als motto 'van denken naar doen'. Met zo'n 350 deelnemers werd in de schouwburg van Almere in achttien workshops en zes masterclasses de balans opgemaakt, welke kennis en innovaties nodig en beschikbaar zijn, om het Deltaprogramma nader te kunnen uitwerken en uitvoeren. De kennisontwikkeling voor het Deltapro-

gramma wordt na Prinsjesdag deels belegd in een nieuw nationaal kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat. Hierin bundelen het ministerie van I&M, de Topsector Water, NWO, KNMI, waterbeheerders, kennisinstellingen en het Deltaprogramma de komende drie jaar hun kennisprogramma's op het gebied van water, ruimte en klimaat. Het totale programma heeft bij de start een omvang van circa tien miljoen euro per jaar, maar kan groeien als andere partijen zich aansluiten of als het gecombineerd wordt met EU-programma's. Met de bundeling wordt synergie beoogd in inhoud, tijd en geld. Bundeling stimuleert ook multidisciplinaire samenwerking, verbinding tussen de verschillende typen onderzoek en toepassing van nieuwe kennis in de praktijk.

Organisatie Deltaprogramma in een nieuwe fase

Samenwerking Rijk en regio wordt voortgezet

Na 2014 blijft een nationale aanpak essentieel, met ruimte voor regionale invulling en betrokkenheid van alle partijen. Foto: Tineke Dijkstra. Hoge waterstand in de oude Maas in Dordrecht.

De komende jaren zal het accent van het Deltaprogramma minder liggen op het voorbereiden van kaderstellende beslissingen, maar meer op het uitwerken daarvan, de verdere ontwikkeling van de adaptieve aanpak en de uitvoering van maatregelen in de verschillende regio's. Daar is ook na 2014 een hoogwaardige programmatische aanpak van het Deltaprogramma voor nodig, zodat de deltabeslissingen goed en slim kunnen worden uitgewerkt en uitgevoerd.

De deltacommisaris doet daarom in Deltaprogramma 2015 een voorstel voor de inrichting van de organisatie voor de fase

na de deltabeslissingen. De Stuurgroep Deltaprogramma besprak dit voorstel op 24 april en 4 juni (zie artikel [Laatste Stuurgroep Deltaprogramma](#) over DP2015). Het kwartiermaken voor de vervolgorrganisatie in de regio is al grotendeels gestart (zie ook artikelen elders in deze Deltanieuws)

De deltacommisaris baseert zijn voorstel voor het vervolgproces op het advies van Teisman en Van Buuren, het rapport van de OESO over watergovernance, het advies van de Adviescommissie Water aan de minister van Infrastructuur en Milieu en de ideeën van de landelijke en regionale stuurgroepen over de samenwerking in de volgende fase

van het Deltaprogramma. De intensieve samenwerking tussen Rijk en regio, die veel waardering geniet, wordt voortgezet.

Voorstel vervolgorrganisatie

Nieuwe inzichten in klimaatverandering, de werking van watersystemen en het effect van interventies zullen periodiek tot bijstelling van beleid, uitvoeringsprogramma's en de vormgeving van maatregelen leiden. Uitgangspunt voor de organisatie en werkwijze in de volgende fase van het Deltaprogramma is, dat deze ruimte moeten bieden voor een dergelijk 'lerend systeem': *structure follows strategy*.

Ontwerpcriteria

1. De belangrijkste ontwerpcriteria voor het voorstel voor de organisatie en werkwijze in de volgende fase van het Deltaprogramma zijn gebaseerd op de adviezen van Teisman en Van Buuren en de Adviescommissie Water en de beelden van de partners;
2. het belang en de meerwaarde van een nationaal programma in stand houden, door intensieve interactie tussen Rijk en regio op basis van gezamenlijke doelen;
3. ruimte en water verbinden en meekoppelingen realiseren, onder meer door middel van adaptatiestrategieën, lokaal, regionaal en nationaal;
4. adaptief maatregelen programmeren, met aandacht voor de lange termijn;
5. verbinding leggen met bestaande interbestuurlijke overleggen;
6. verbinding leggen met bestaande en nieuwe uitvoeringsorganisaties voor waterveiligheid en zoetwater;
7. continu uitwisselen van realisering, beleidsontwikkeling en monitoring.

Deze ontwerpcriteria waarborgen dat de gezamenlijke aanpak van alle betrokken overheden ook in het vervolgtraject het uitgangspunt blijft, onder meer door maatregelen en programmering zo vroeg mogelijk met elkaar te bespreken.

Bestuurlijke verbanden

Na 2014 blijft een nationale aanpak essentieel, met ruimte voor regionale invulling en betrokkenheid van alle partijen. Gedeelde verantwoordelijkheid en gedeeld eigenaarschap van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen vormen de basis van deze aanpak. Dit past bij de huidige verantwoordelijkheidsverdeling van deze partijen en is in lijn met het Bestuursakkoord Water. De Stuurgroep Deltaprogramma blijft van belang voor de nationale bestuurlijke inbedding en de advisering van de deltacommissaris en komt in november weer bijeen. Op termijn is het Nationaal Bestuurlijk Overleg voor het Deltaprogramma te verbinden met de Stuurgroep Water die de voortgang van het Bestuursakkoord Water bespreekt. Ook de regionale, bestuurlijke verbanden van deze overheden blijven in de volgende fase van

groot belang, om de deltaopgaven in samenhang met andere gebiedsopgaven te kunnen bespreken. De intensiteit van de opgaven en de uitwerking daarvan verschilt de komende jaren per gebied en daarmee kan ook de bestuurlijke inzet per regio in zwaarte verschillen. Ieder gebied kiest daarom zelf een passend (interbestuurlijk) verband, waarbij de betrokken overheden ook de professionele en inhoudelijke ondersteuning organiseren. De provincies kunnen hiervoor het voortouw nemen, in overleg met de waterschappen en in nauw contact met de gemeenten en het Rijk. Het is van belang dat ook bestuurders uit het ruimtelijke domein deelnemen aan de interbestuurlijke verbanden. Ook de veiligheidsregio's zullen betrokken worden. De generieke onderwerpen worden door de lijnorganisatie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu aangestuurd. Interbestuurlijke samenwerking blijft ook in deze programma's essentieel. De internationale bestuurlijke afstemming over het Deltaprogramma vindt plaats via de internationale stroomgebiedcommissies en bilaterale grensoverschrijdende samenwerking.

Gezamenlijke aanpak

Alle gebieden hebben aangegeven dat zij een interbestuurlijk verband zullen voortzetten of inrichten. De Deltaprogramma's Kust, Waddengebied en Zuidwestelijke Delta zetten bijvoorbeeld een stap naar een Landelijk Overleg Kust en een levendige kustcommunity (zie artikel "[Wij moeten het netwerk in stand zien te houden](#)"). In Rijnmond-Drechtsteden zal een overkoepelend bestuurlijk regionaal platform worden opgezet, waarin de verschillende onderzoeken, verkenningen en projecten op tafel kunnen komen (zie artikel "[Eerst de inhoud, dan de governance](#)"). In het Rivierengebied is de invulling nog volop in discussie (zie artikel "[Stuurgroepen Delta Rijn en Maas geven eindadviezen](#)"). Het bestuurlijke verband voor het IJsselmeergebied past de regionale begrenzing aan het voorzieningengebied aan, om het pact van het IJsselmeergebied goed te kunnen uitvoeren. De bestuurlijke verbanden borgen de onderlinge afstemming over overgangsgebieden, zoals de

IJssel-Vechtdelta, Alblasserwaard en Krimpenerwaard en de regio Amsterdam. Het Bestuurlijk Platform Zoetwater dat de deltacommissaris heeft geadviseerd, zal vanaf september 2014 overgaan in een Stuurgroep Zoetwater (zie artikel "[De start van een nieuwe fase](#)"). De stuurgroep adviseert om bij de aanpak van ruimtelijke adaptatie de verbinding te leggen met vergelijkbare trajecten, zoals de Klimaatactieve Stad en de Europese klimaatadaptatiestrategieën.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu neemt het initiatief voor een klein, landelijk kernteam voor zoetwater, waarin mensen van verschillende organisaties meedoen. De stuurgroep vindt het belangrijk dat de gezamenlijke aanpak van alle betrokken overheden ook in het vervolgtraject het uitgangspunt blijft, onder meer door maatregelen en programmering zo vroeg mogelijk met elkaar te bespreken. Dat is nodig om tijdig te signaleren op welke plaatsen dijkversterkingen zijn om te wisselen voor brede, ruimtelijke oplossingen en of bij reguliere dijkversterkingen meekoppelingen te benutten zijn. Het voorstel is dat de programmadirectie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma de kennis voor beide type maatregelen bundelt en beschikbaar stelt, en de processen stimuleert.

Deltacommissaris

De staf deltacommissaris blijft een kleine organisatie, die zorgt voor de verbinding tussen de regio's onderling, tussen de regio's en het Rijk en tussen veiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie. Liaisons van de staf deltacommissaris onderhouden contacten met de (regionale) interbestuurlijke verbanden en alle betrokken partijen. De deltacommissaris blijft, ondersteund door een compacte staf, gemiddeld drie dagen per week beschikbaar voor het uitvoeren van zijn wettelijke taak. De deltacommissaris en zijn staf bewaken de samenhang, de integraliteit en de consistentie in de adaptieve aanpak bij de uitwerking van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën en de voortgang van de geprogrammeerde maatregelen en de Kennisagenda.

Onderbouwing deltabeslissingen wetenschappelijk doorgelicht

Afgelopen maanden is een wetenschappelijke review uitgevoerd naar de onderbouwing van de voorstellen voor de deltabeslissingen en oorkeursstrategieën.

De review is in opdracht van deltacommissaris Wim Kuijken onder regie van de hoogleraren Pier Vellinga en Peter Driessen van het onderzoeksprogramma Kennis voor Klimaat verricht door veertig onafhankelijke hoogleraren en onderzoekers van instituten en bureaus. Deze onafhankelijke review is van belang als basis voor de kwaliteit van de voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. Basis voor de review waren de 80% versies van de zogeheten synthesesdocumenten. In deze synthesesdocumenten is door ieder deelprogramma de onderbouwing van de besluitvorming beschreven.

De tien synthesesdocumenten zijn elk door vier onafhankelijke deskundigen getoetst op:

1. Traceerbaarheid. Zijn kennis en argumenten op grond waarvan de keuzen zijn gemaakt goed te traceren?
2. Onderbouwing. Zijn de beslissingen goed onderbouwd, deugen de argumenten?
3. Inhoudelijke kwaliteit. Zit het synthesesdocument, waarin de beslissingen worden beargumenteerd, inhoudelijk goed in elkaar en is het compleet?
4. Onzekerheden. Hoe is omgegaan met onzekerheden in kennis en de toekomst (klimaatverandering en maatschappelijke ontwikkelingen)?

Een belangrijke conclusie van de review is dat de voorkeursstrategieën en deltabeslissingen in grote lijnen helder zijn gepresenteerd en beargumenteerd, en de deltabeslis-

Hoogwater bij Petten in Zuid-Holland. Foto: Tineke Dijkstra

singen in grote lijnen kunnen bogen op draagvlak binnen wetenschappelijke kring. De review heeft per deelprogramma aanbevelingen opgeleverd die zullen worden gebruikt om de synthesesdocumenten af te ronden. De documenten komen met Prinsjesdag 2014 als achtergronddocumenten bij DP2015 beschikbaar. De

reviewers hebben ook een aantal relevante aanbevelingen voor het vervolg van het Deltaprogramma gedaan.

De resultaten van de review en hoe de deltacommissaris daarmee wil omgaan voor het Deltaprogramma 2015 zijn te vinden op www.deltacommissaris.nl.

Minister spreekt Tweede Kamer

Akkoord financiering waterveiligheidsbeleid

Deltaprogramma | Veiligheid

Minister Schultz van Haegen en voorzitter van de Unie van Waterschappen, Peter Glas met het ondertekende akkoord over de financiering van het nieuwe waterveiligheidsbeleid.

Op 19 juni sprak minister Schultz van Haegen met de Tweede Kamer over het nieuwe waterveiligheidsbeleid. De dag ervoor ondertekende ze, samen met voorzitter van de Unie van Waterschappen, Peter Glas, een akkoord over de financiering van dit nieuwe waterveiligheidsbeleid.

Het nieuwe waterveiligheidsbeleid kan rekenen op brede steun van de vaste Kamercommissie van Infrastructuur en Milieu. Dit bleek tijdens het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer op 19 juni jl. Op 2 juni stuurde de minister een [brief](#) naar de Tweede Kamer, om die op hoofdlijnen te informeren over de manier waarop zij van plan is de komende tijd de transitie naar het nieuwe waterveiligheidsbeleid vorm te geven.

Beschermingsniveau

Tijdens het Algemeen Overleg vroegen de Kamerleden onder andere aandacht voor

een goede uitleg van het nieuwe beleid en om onderliggende analyses voor de keuze van het beschermingsniveau van 10-5. De minister gaf aan waterschappen, gemeenten en provincies graag te helpen bij de uitleg van het nieuwe beleid, onder andere via het nieuwe platform Ons Water dat in het najaar gelanceerd wordt. Over de keuze voor het basisbeschermingsniveau van 10-5 gaf de minister aan dat dit uniek in de wereld is en verwees ze naar een motie, waarin de Kamer gevraagd had om een minimaal beschermingsniveau van 10-5. Daarnaast gaf ze aan 10-5 het meest doelmatige beschermingsniveau te vinden. Een hoger beschermingsniveau is niet kostenefficiënt en een lager beschermingsniveau niet wenselijk. Een vraag die door meerdere Kamerleden werd gesteld, ging over de verankering van de nieuwe normering in de wet. Een aantal Kamerleden gaf aan de nieuwe normen

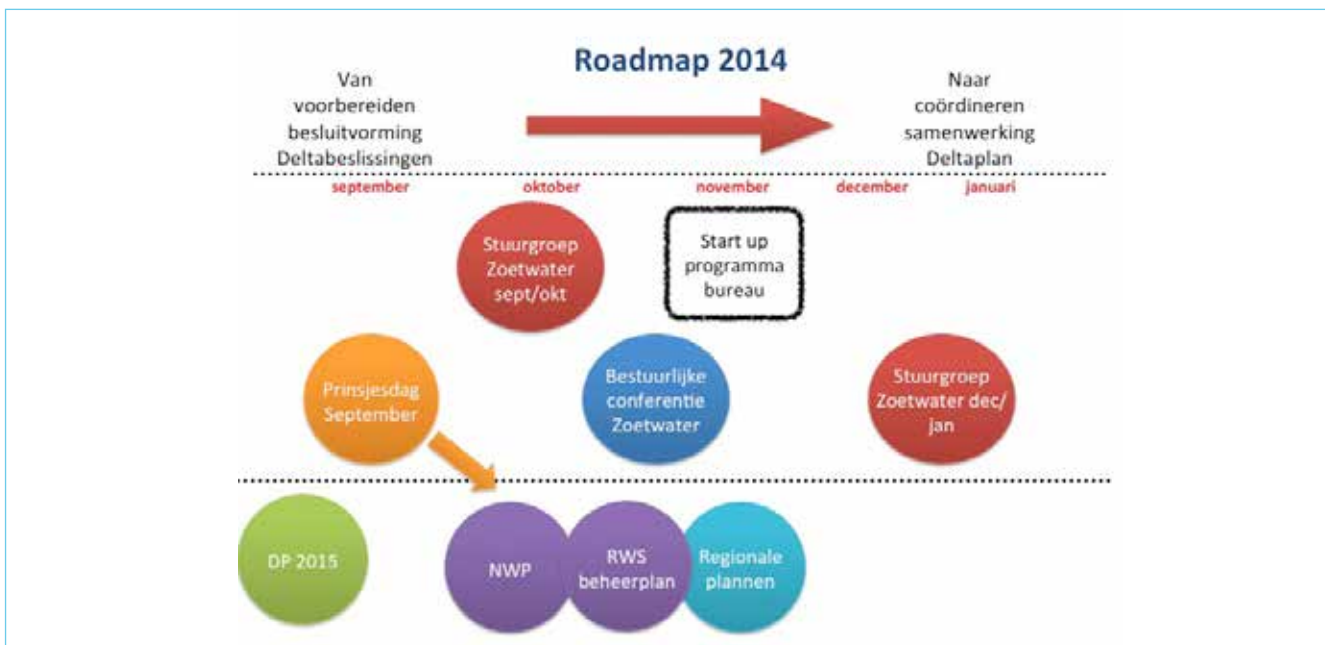
op wetsniveau te willen regelen, in plaats van op AMvB-niveau. De minister verwees deze vraag door naar de behandeling van de Omgevingswet. Omdat deze wet een bepaalde structuur en opzet kent, die geldt voor alle onderwerpen, is het niet handig om per onderwerp verschillende keuzes te maken, maar is het beter om de onderwerpen allemaal gelijk te behandelen.

Financiering nieuw waterveiligheidsbeleid

De minister en de voorzitter van de Unie van Waterschappen, Peter Glas, ondertekenden de dag ervoor het akkoord tussen Rijk en waterschappen over de financiering van het nieuwe waterveiligheidsbeleid. Bij de versterkingsprojecten die volgen uit het nieuwe beleid, zal het Rijk vijftig procent van de uitvoeringskosten betalen, de waterschappen als collectief veertig procent en het uitvoerende waterschap tien procent. Minister Schultz van Haegen zei hierover: "Ik ben blij dat we goede afspraken hebben kunnen maken, deze verdeling doet recht aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Rijk en de waterschappen voor de hoogwaterbescherming." Peter Glas: "(...) Het nieuwe waterveiligheidsbeleid biedt in de toekomst niet alleen meer veiligheid, het is ook efficiënter. Nieuwe technische inzichten maken het mogelijk maatwerk te leveren en precies daar te investeren, waar in de toekomst zwakke plekken of risico's kunnen ontstaan." Het uitgangspunt van de afspraken is dat in 2050 alle primaire waterkeringen aan de nieuwe normen voldoen. Daarnaast reserveert minister Schultz van Haegen tot 2028 circa 200 miljoen euro uit het Deltafonds voor rivierverruiming. Daaraan zijn wel voorwaarden verbonden: de projecten moeten een grote bijdrage leveren aan de veiligheid en er moet sprake zijn van cofinanciering. In de meeste gevallen zullen ook natuur, recreatie en/of economie meeprofiteren.

De start van een nieuwe fase

Deltaprogramma | Zoetwater

Het proces voor het Deltaprogramma Zoetwater na de Deltabeslissingen .

Op Prinsjesdag worden de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarna zullen de samenwerkende partijen de onderdelen verder uitwerken. Voor het Deltaprogramma Zoetwater betekent dit de start van een nieuwe fase, waarin de stap wordt gemaakt van het voorbereiden van de deltabeslissingen naar de samenwerking rond de uitvoering van het Deltaplan Zoetwater.

In deze volgende fase van het Deltaprogramma blijft een goede verbinding tussen Rijk, regio en gebruikers essentieel. De Deltabeslissing Zoetwater en het Deltaplan Zoetwater zullen worden opgenomen in de herziening van het Nationaal Water Plan, in het Beheerplan voor de Rijkswateren en in de regionale plannen (van provincies, waterschappen, gemeenten) en doorwerken in de sectorplannen van de gebruikers.

De essentie bij de uitvoering van het Deltaplan zoetwater is de samenhang tussen eigen verantwoordelijkheid van Rijk,

regio's en gebruikers en de gedeelde verantwoordelijkheid voor de programmering van het Deltaplan.

Organisatie

Deze komt ook in de organisatie terug. Het Bestuurlijk Platform Zoetwater dat de Deltacommissaris heeft geadviseerd, zal vanaf september 2014 overgaan in een Stuurgroep Zoetwater. Deze Stuurgroep borgt de realisatie van het zoetwaterbeleid en zorgt voor de noodzakelijke afstemming binnen het Deltaprogramma en adviseert de deltacommisaris bij zijn jaarlijkse voorstel. In deze stuurgroep zijn de regionale uitvoeringsorganisaties, de koepels, Rijkswaterstaat en het ministerie van IenM vertegenwoordigd. De gebruikers zullen actief betrokken blijven bij de uitwerking van het Deltaplan Zoetwater, zowel in de regio's, als op landelijk niveau. Voorgesteld wordt op landelijk niveau het OIM te blijven benutten en daarnaast een aantal keer per jaar aansluitend op de Stuurgroep Zoetwater een bestuurlijk overleg met de gebruikers te organiseren.

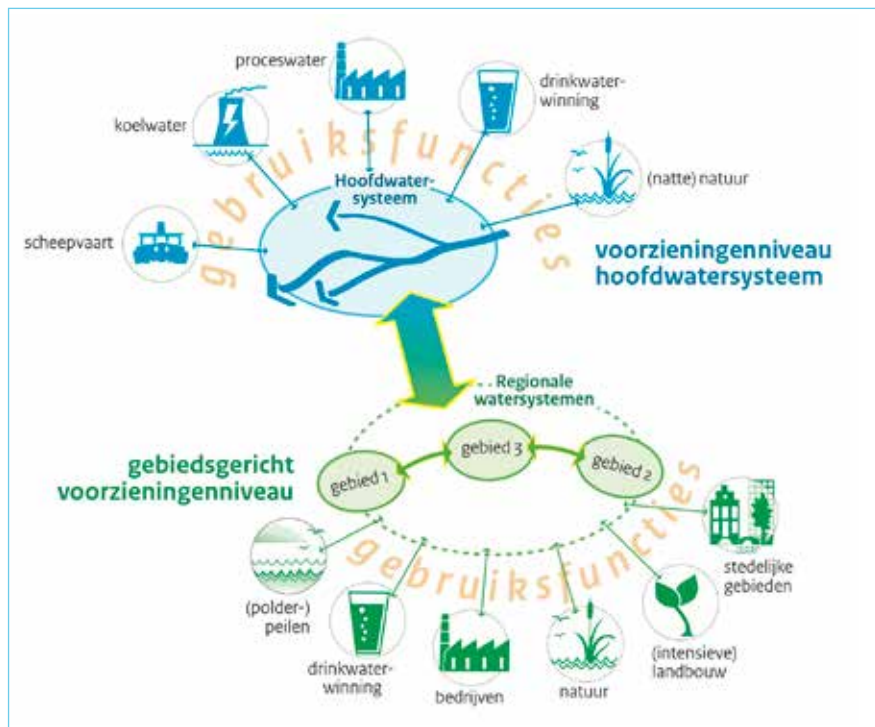
Voor de ondersteuning en coördinatie van de Stuurgroep Zoetwater blijft er een programmabureau zoetwater bestaan. Het programmabureau zal worden opgebouwd uit een kleine vaste kern met een flexibele inzet vanuit Rijk, koepels en regio's.

Eind oktober zal er een bestuurlijke zoetwaterconferentie plaatsvinden, waarmee de start van de samenwerking aan het Deltaplan Zoetwater wordt gemarkeerd. In de uitvoeringsfase zullen de regionale maatregelen zoveel mogelijk onder eigen verantwoordelijkheid van de regio en gebruikers worden uitgevoerd. Uiteindelijk moet de uitvoering ook passen in de nationale adaptatiestrategie en programmering. Tijdens de conferentie zullen Rijk, regio en gebruikers gezamenlijk onderzoeken welke ruimte er is voor regionaal maatwerk en waar gezamenlijke regie nodig is. Daarbij wordt zowel naar het uitvoeringsprogramma gekeken, als naar hoe we het voorzieningenniveau gaan uitvoeren.

Voorzieningsniveau: wat is dat eigenlijk?

Deltaprogramma | Zoetwater

Het voorzieningsniveau geeft de beschikbaarheid en de kans op tekorten aan van (zoet)water in een bepaald gebied, zowel in normale als in droge situaties.

In het deelprogramma Zoetwater is het begrip voorzieningsniveau geïntroduceerd bij de plannen voor het veiligstellen van onze zoetwatervoorziening. Het is een van de onderdelen van het voorstel voor de Deltabeslissing Zoetwater. Maar wat houdt dat precies in?

Het voorzieningsniveau geeft de beschikbaarheid van (zoet)water en de kans op watertekorten aan in een bepaald gebied, zowel in normale als in droge situaties. Het gaat om de beschikbaarheid van oppervlaktewater en grondwater en de kwantiteit en waar relevant ook de kwaliteit van het water. Het voorzieningsniveau maakt duidelijk welke verantwoordelijkheid de overheid heeft voor de beschikbaarheid van water en voor welk (rest) risico de gebruiker zelf verantwoordelijk is. Zo ontstaat transparantie, voorspelbaarheid en een handelingsperspectief voor gebruikers van zoetwater.

Hoe bepalen we het voorzieningsniveau?

Bij het bepalen van het voorzieningsniveau doorlopen we de volgende stappen: informatie delen, dialoog voeren en afspraken maken. Als eerste wordt door overheid en gebruikers informatie bij elkaar gebracht over onder andere de hoeveelheid water, de kwaliteit van het water, het waterpeil en hoe het water wordt verdeeld in normale en droge situaties. Vervolgens gaan overheden en gebruikers met elkaar in dialoog. Wat betekent de informatie voor de gebruiker en de overheid, welke actie onderneemt de overheid bij watertekort en wat kan de gebruiker dan verwachten? Waar zijn afspraken vastgelegd: in peilbesluit, GGOR (Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime), waterbeheerplan, structuurvisie of in een waterakkoord? En zijn deze afspraken voldoende of moeten ze worden aangepast? Is er wellicht optimalisatie in

het watersysteem mogelijk? Welke ontwikkelingen worden voorzien voor de toekomst en hoe anticipeert de overheid en de gebruiker daarop? Als blijkt dat het nodig is om de huidige afspraken te veranderen en nieuwe afspraken te maken, komt de laatste stap in beeld: optimalisatie en afspraken maken. De afspraken worden vastgelegd in bestaande bestuurs- of beheersinstrumenten, zoals waterakkoorden, waterplannen, besluiten over waterpeilen of grondwaterstanden, calamiteitenplannen en convenanten.

Wie is aan zet?

Het Rijk neemt het initiatief voor het vaststellen van het voorzieningsniveau voor het hoofdwatersysteem. De provincies nemen het initiatief voor het proces voor de regionale voorzieningsniveaus. Afhankelijk van de regionale opgave kan provincie, waterschap of gemeente het proces voortzetten in de regio. Het proces voor het voorzieningsniveau voor het hoofdwatersysteem wordt door Rijkswaterstaat getrokken. De trekker van het proces zorgt er voor dat andere (relevante) overheden en gebruikers goed betrokken zijn. Het programmabureau Zoetwater (de opvolger van het deelprogramma Zoetwater) zorgt voor nationale afstemming, om te zorgen dat iedereen kennis kan nemen van het proces bij de ander en ervan kan leren.

In 2018 volgt een evaluatie van het voorzieningsniveau, het proces, de spelregels en de implementatie via bestaande instrumenten. De ambitie is om in 2021 voor alle gebieden voorzieningsniveaus te hebben ontwikkeld. In 2018 wordt ook geëvalueerd of deze ambitie haalbaar is. Het voorzieningsniveau wordt vastgelegd voor een periode van achttien jaar, met de mogelijkheid om het na zes jaar te herzien.

Uitnodiging

Festival ruimtelijke adaptatie

Donderdagmiddag 9 oktober 2014, de fabrique, utrecht

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Foto: Tineke Dijkstra/Hollandse Hoogte

Vaker regen en fellere buien, maar ook: droger en warmer. Extremen nemen toe. We kennen de scenario's en de gevolgen. Tijd om in actie te komen. Aan de slag!

Na een periode van intensieve onderzoeken, consultaties en afwegingen verschijnt op Prinsjesdag het Deltaprogramma 2015 met daarin ook de **Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie**. Ambitie: in 2050 is het bebouwde gebied in Nederland - inclusief vitale en kwetsbare objecten - zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.

Een slimme aanpak? Nu beginnen! Weten hoe, met wie, waarmee? Kom naar het **Festival Ruimtelijke Adaptatie op donder-**

dagmiddag 9 oktober aanstaande in Utrecht!

Maak kennis met nieuwe instrumenten, met expertise van pioniers en met collega's en vakgenoten die voor eenzelfde uitdaging staan. Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en andere **inrichters van ons land** maken afspraken om water- en klimaatbestendig in te richten. Ook investeringen in beheer en onderhoud moeten water- en klimaatbestendig worden. Gemeenten denken na over de gevolgen voor het rioolstelsel, de aanleg van wegen, kabels, leidingen, het openbaar groen en de watervoorziening. Provincies en waterschappen richten

zich bij nieuwe gebiedsontwikkelingen zowel op wonen, werken en recreëren, als op oplossingen voor wateroverlast of -tekort.

Het festival Ruimtelijke Adaptatie bundelt alle kennis over ruimtelijke adaptatie en maakt die beschikbaar, praktijkgericht en toepasbaar. Ontdek wat het **Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie** en het **Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie** kunnen betekenen voor de praktijk van vandaag en morgen.

Meer weten over het [programma](#)? Hier kunt u zich [inschrijven](#).

Congres Delta's in Times of Climate Change II

Rotterdam 24-26 September 2014

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Tijdige aanpassing aan klimaatverandering is noodzakelijk en vaak urgent. We zien overstromingen in Bangkok, de Thamesdelta en de Balkan, verzilting in de Nijldelta en in Bangladesh. Het zijn voorbeelden van wat we in toenemende mate kunnen verwachten in delta's en deltasteden als gevolg van verandering van het klimaat. Het gaat om geleidelijke veranderingen, maar ook om mogelijke toename van extreme omstandigheden.

Wereldwijd is er een stijgende behoefte aan praktische ervaringen en concrete oplossingsrichtingen voor het omgaan met de gevolgen van de klimaatsverandering. Deze maatschappelijke uitdaging kan niet vanuit

DELTAS IN TIMES OF CLIMATE CHANGE II
INTERNATIONAL CONFERENCE
OPPORTUNITIES FOR PEOPLE, SCIENCE, CITIES AND BUSINESS

één discipline worden opgepakt. Uitwisseling en verbinding zijn cruciaal.

De internationale conferentie Delta's in Times of Climate Change II in Rotterdam is specifiek gericht op deze problematiek en heeft de volgende doelstellingen:

- Uitwisseling van de meest recente wetenschappelijke inzichten op het gebied van klimaatverandering in

relatie tot deltaplanning

- Verkennen en intensiveren van verbanden tussen wetenschap, beleid en praktijk
- Versterken van de internationale samenwerking tussen delta's en deltasteden

Geïnteresseerd?

U kunt zich nu nog inschrijven voor de conferentie op de [website](#). Daar vindt u ook meer informatie.

Delta op de Landschapstriënnale 2014

De toekomst van de Nederlandse delta is één van de onderwerpen op de Landschapstriënnale 2014: een driejaarlijkse manifestatie over (het werken aan) de Nederlandse landschappen. De triënnale bloeit op in Park Lingezege: het 1.700 ha grote 'landschapspark'-in-aanleg tussen Arnhem en Nijmegen. De Triënnale kan van 25 mei tot en met 21 september bezocht worden.

De typisch Nederlandse traditie van werken aan de waterveiligheid en aan de waterhuishouding heeft prachtige landschappen opgeleverd, maar blijft ook voor nu en straks één van de belangrijkste opgaven. Tijdens de Landschapstriënnale krijgt die opgave op verschillende manieren aandacht. Zo heeft het Deltaprogramma Rivieren - samen met het programma Ruimte voor de Rivier - een openluchten-

Foto: Harry Harsema

toonstelling gemaakt over het werken aan de delta van toen, nu en straks. Deze tentoonstelling staat opgesteld op landgoed Doornik aan de Waal en is 24 uur per dag te bewonderen.

Voor meer informatie kunt u het verdere [programma van de Landschapstriënnale](#) zien.

Stuurgroepen Delta Rijn en Maas geven eindadviezen

Mijlpaal bereikt: normspecificaties per dijktraject

Deltaprogramma | Rivieren

De stuurgroepen Delta Rijn en Maas van 28 mei stonden in het teken van de adviezen over de deltabeslissingen, het advies beschermingsniveau en de hoofdlijnen van de Voorkeursstrategie. Alle regio's hebben een regionale voorkeursstrategie opgeleverd. Deze vormden de bouwstenen voor de Voorkeursstrategie Rivieren, die de basis is voor de tekst over Rivieren in het DP2015. De verbeelding in kaarten geeft goed het advies weer: 'rivierverruiming en dijkversterking in een krachtig samenspel'.

Hoofdlijnen Voorkeursstrategie

Op basis van de regionale voorkeursstrategieën zijn op drie niveaus strategische keuzes en uitspraken geformuleerd: rivieren, Rijntakken en Maas en riviertakken. Deze zijn richtinggevend voor de verdere vertaling en uitvoering van de Voorkeursstrategie (VKS) Rivieren. Deze cruciale elementen zijn vastgelegd in het document Hoofdlijnen VKS. Zowel de stuurgroep Rijn als Maas heeft hier unaniem mee ingestemd. Het programmabureau heeft het mandaat om de Voorkeursstrategie af te ronden en de puntjes op de i te zetten.

Advies beschermingsniveau

De stuurgroepen hebben met het definitief vaststellen van het Advies Beschermingsniveau Rivieren, inclusief de voorstellen voor de normspecificaties per dijktraject, een mijlpaal bereikt. In overleg met het deelprogramma Veiligheid en de betrokken regionale partijen is ook voor de laatste dijktrajecten (voorheen gedefinieerd als 'nog in onderzoek') een voorstel voor de normspecificatie uitgewerkt. Ook voor deze laatste dijktrajecten is – volmondig, en met de complimenten voor het verrichte werk - ingestemd met de voorstellen.

Systeemwerking Maas

In de Maasvallei liggen 42 dijkkringen die nu nog een bergende functie hebben voor

Voor de Maas staat tot 2017 een verdere uitwerking van de voorkeursstrategie op het programma: de consequenties van de nieuwe normering en afstemming van maatregelen in de Maasvallei en Bedijkte Maas. Foto: Edmee van der Hoeven

hoogwaterveiligheid langs de gehele Maas. De werking van dit systeem is mede in het licht van het nieuwe waterveiligheidsbeleid niet voldoende robuust en betrouwbaar. De Stuurgroep Delta Maas heeft besloten in de uitwerking van de Voorkeursstrategie verschillende maatregelen die bepalend zijn voor de systeemwerking op te nemen. Deze maatregelen zijn onderdeel van het advies over het beschermingsniveau.

Het gaat om het:

- loslaten van de bergende functie van een (groot deel van) de dijkkringen;
- behouden en optimaliseren van de bergende functie van een (klein deel van) de dijkkringen;
- terugleggen van delen van (een aantal) keringen rond dijkkringen in het stroomvoerende deel van de rivier;
- compenseren van de resterende waterstandeffecten in de Bedijkte Maas.

Governance

De stuurgroepen gaven over veel stukken een eindadvies, ter afronding van het DP2015. Hoe verder met het Deltaprogramma na deze fase is echter nog volop in discussie. Samen optrekken om oplossingen te vinden voor een complexe opgave als klimaatadap-

tatie is de afgelopen jaren goed gelukt in de Stuurgroepen Rijntakken en Maas. In de volgende fase ligt het accent meer op uitwerking en uitvoering in de regio. Het vorm geven van het gewenste 'krachtige samenspel' vraagt om een vervolg op de governance (bestuurlijke organisatie) die past bij de opgave. Voor de Maas staat tot 2017 een verdere uitwerking van de voorkeursstrategie op het programma: de consequenties van de nieuwe normering en afstemming van maatregelen in de Maasvallei en Bedijkte Maas. Voor de Rijntakken gaan urgente HWBP-projecten in uitvoering. Voor rivierverruimingsprojecten, zoals Varik-Heesselt, Reevediep en IJsselpoort, is nader onderzoek en verdere uitwerking nodig.

Provincies, waterschappen en Rijk willen samen verder om de samenhang te blijven bewaken, kennis te borgen, resterende vragen op te pakken, de afstemming te sturen en vooral goede stappen te zetten naar de uitvoering. In september komen de Stuurgroepen nog eenmaal in huidige samenstelling bijeen om afspraken te maken over de structuur van het vervolg van het Deltaprogramma Rivieren.

Participatie in het rivierengebied

Deltaprogramma | Rivierengebied

Een breed gedragen DP2015? De opdracht van de Deltacommissaris was helder: maatschappelijke participatie is essentieel voor een effectief Deltaprogramma en een daadkrachtige uitvoering daarvan. Maatwerk wordt hierbij nagestreefd.

De uitwerking van maatschappelijke participatie was echter eenzelfde zoektocht als naar de samenwerking tussen de gezamenlijke overheden en de deelprogramma's onderling. Het proces startte met een abstracte vraag naar hoe proactief antwoord kan worden gegeven op klimaatverandering en de verwachte hogere afvoer over de rivieren. Maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven zochten naar de impact voor de eigen organisatie. Toen de vraag concreter werd, kwamen er steeds

meer aanknopingspunten om betrokken te worden. De maatschappelijke participatie kwam goed op stoom met de start van de regioprocessen.

Bestuurders in de Stuurgroepen Delta Rijn en Delta Maas wilden vanaf het begin geadviseerd worden door een klankbordgroep. De vorming ervan was lastig. Uiteindelijk was er een gezamenlijke klankbordgroep, die de beide stuurgroepen van kritische noten heeft voorzien. Een deel van de werkzaamheden van het Deltaprogramma Rivieren zijn uitgevoerd binnen de regioprocessen onder leiding van de provincies. Zij hebben de maatschappelijke participatie allen op een bij de regio passende manier uitgewerkt. Ook het programmabureau was actief om

maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven te betrekken, door middel van de jaarlijkse Rivierendag en het Magazine Rivierengebied. Met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en natuur- en milieuorganisaties zijn aparte bijeenkomsten gehouden om hun inbreng te bepalen. Daarnaast zijn producten gemaakt, zoals factsheets, films en een prezi-presentatie.

De rapportage [Maatschappelijke participatie in het Deltaprogramma Rivieren](#) beschrijft hoe maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven betrokken zijn geweest en inbreng hebben geleverd bij de planvorming ofwel zoektocht naar maatwerk.

Benieuwd naar de toekomst van ons rivierengebied?

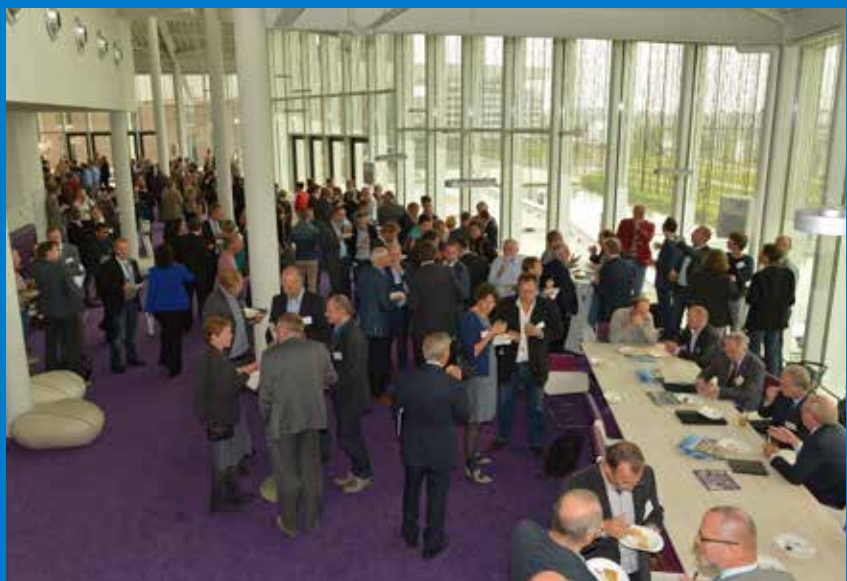
Kom naar de Rivierendag, een ontmoetingsdag door en over het Deltaprogramma Rivieren!

Op 2 juli komen alle betrokken partijen bij het Deltaprogramma Rivieren samen op de Rivierendag, om zich te laten informeren over de Voorkeurstrategie Rivieren en de bijdrage vanuit Deltaprogramma Rivieren aan DP2015. 'Rivieren verbinden regio's: de oogst!' is het thema van onze vierde en tevens laatste Rivierendag.

Meld u nu aan!

Ga naar www.dpr-rivieren.nl voor het volledige programma, de sessies en de mogelijkheid om u alsnog aan te melden.

Datum: **Woensdag 2 juli 2014**
Tijd: **11.00 – 17.30 uur**
Locatie: **De Lindenberg,
Ridderstraat 23
in Nijmegen**

Veel belangstelling voor de vorige Rivierendag. Foto: Wim Spaans

“We moeten het netwerk in stand zien te houden”

Deltanieuws | deelprogramma Kust

“Partijen weten elkaar nu te vinden en erkennen elkaars belangen.”

Joke Geldhof is gedeputeerde van Noord-Holland en al enkel jaren actief als voorzitter van de stuurgroep van Deltaprogramma Kust. Nu de volgende fase van het Delta-programma ingaat, wordt zij kwartiermaker voor het Landelijk Overleg Kust (LOK).

Wat maakt de kust zo belangrijk voor u?

“Meteen toen ik in Noord-Holland Gedeputeerde werd, ben ik me in gaan zetten voor de Noordzeekust, omdat die uniek is in Europa en enorm veel potentieel heeft. Veilig, economisch sterk en aantrekkelijk, daar gaat het om. De kust is van oudsher een belangrijke toeristische trekpleister, maar partijen moeten er wel in blijven investeren om dat ook zo te houden. Nergens in Europa vind je zo’n prachtige afwisseling van kustplaatsen en grote duingebieden. Die combinatie, dat is wat mensen zoeken. Met de natuur gaat het redelijk goed, omdat we die goed beschermd hebben. Het zijn met name de kustplaatsen waar nog veel kan en moet gebeuren. Van

belang is dat ze als de economie weer aantrekt potentiële investeerders aan zich kunnen binden. Daarvoor moet je die zich kunnen bieden op de wijze waarop je de kust wilt gaan versterken. Als je niet weet of dat land- of zeezijde zal zijn, kun je geen plannen maken voor de herontwikkeling van een boulevard. Daarom zijn we zo hard met die meegroeiconcepten bezig. Daarmee gaat het Landelijk Overleg Kust straks verder. Wat mij daarnaast persoonlijk na aan het hart ligt, is de versterking van de identiteit van de kustplaatsen. Als je kwaliteit wilt bieden, moet je onderscheidend zijn. Nu al, maar straks nog meer. In Noord-Holland zijn we daarom – in navolging van Zeeland – bezig om samen met de kustgemeenten voor elke kustplaats een identiteitsprofiel te ontwikkelen. Zodat de gemeenten potentiële investeerders straks ook duidelijk kunnen maken wat wel en niet bij hen past.”

Hoe zorgt u dat het gedachtegoed dat in de Nationale Visie Kust en de Beslissing Zand (Deltaprogramma Kust) ontwikkeld is, in de vervolgfase wordt opgenomen?

“Het komt er vooral op aan het netwerk dat de afgelopen jaren is gesmeed, in stand te houden. Partijen weten elkaar nu te vinden en erkennen elkaars belangen. Dat is ongelofelijk belangrijk, want dan is er minder behoefte zich achter de regels te verschuilen. Realiteit is wel, dat wanneer de Zwakke Schakels klaar zijn, er de eerstkomende jaren langs de kust geen grote veiligheidsopgaven zijn. Dat is aan de ene kant heel fijn, maar daardoor missen we wel de van oudsher drijvende kracht achter veel ontwikkelingen langs de kust.

Nu zal de drive veel meer uit de ruimtelijke en economische ontwikkelingshoek moeten komen, waarbij de veiligheidspartijen gevraagd wordt mee te denken over wat mogelijk is, ook al is er de eerstkomende tijd geen veiligheidsprobleem. Dat geldt niet alleen voor versterkingen, maar

ook voor het beheer en onderhoud door de jaarlijkse zandsuppletieprogramma’s. Ik zie wat dat betreft wel een grote verandering bij Rijkswaterstaat en de waterschappen: zij zien dit steeds meer als onderdeel van hun maatschappelijke taak. Van de gemeenten vraagt het trouwens ook nogal wat, want die moeten nu het voortouw nemen bij gebiedsontwikkeling met een heel hoge veiligheidscomponent. De provincies hebben een soort van dubbelrol, die moeten enerzijds een beetje groots denken, visie en ambitie hebben op hun deel van de kust, maar anderzijds als een bescheiden oliemannetje of -vrouwetje zo nodig partijen bij elkaar brengen en het proces op gang helpen houden. Ook moeten alle partijen met een langetermijn scope gaan werken: met de Beslissing Zand is dat voor het zandige systeem in beeld gebracht. Als kwartiermaker voor het Landelijk Overleg Kust ga ik er vooral op inzetten dat we het netwerk in stand houden, zodat de cultuurverandering die is ingezet doorgang kan vinden.”

Wat gaat er nu verder gebeuren?

“We zetten een stap naar een Landelijk Overleg Kust en een levendige kustcommunity vanuit de Deltaprogramma’s Kust, Waddengebied en Zuidwestelijke Delta. Bestuurders van het Rijk, de kustprovincies, kustwaterschappen en kustgemeenten zullen hier aan deelnemen. Hierin zal kennis worden gedeeld over de ‘parels’ uit de Nationale Visie Kust en over de aanpak van de kustversterking. Daarnaast gaat het om de balans tussen veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en economische ontwikkeling. Het is zaak met alle partijen gezamenlijke ambities te verwoorden. De kustcommunity zal hopelijk gaan functioneren als een netwerk waarbij belangen en opgaven elkaar ontmoeten en kansen worden verzilverd. De regiegroep is daarbij het ambtelijk voorportaal.”

Wat kunnen we voor de Deltabeslissingen van de kwartiermakers verwachten?

“Het kwartiermakersteam, dat bestaat uit mijzelf, Tirza Molegraaf (Provincie Zuid-Holland), Job van Dansik (Hoogheemraadschap van Delfland),

Jan Kreuger (gemeente Katwijk), Gerda Dinkelman (Provincie Noord-Holland), Titia Kalker (Rijkswaterstaat) en Wim de Vries (Ministerie van I&M) zal voor oktober 2014 invulling geven aan de bedachte structuur van de kustcommunity: Landelijk

Overleg Kust, regiegroep, Regionale samenwerkingsverbanden en Landelijke kustdagen. Heel concreet betekent dit opschrijven wie doet wat wanneer en waarom op het gebied van sturing, verantwoording, toezicht en monitoring.”

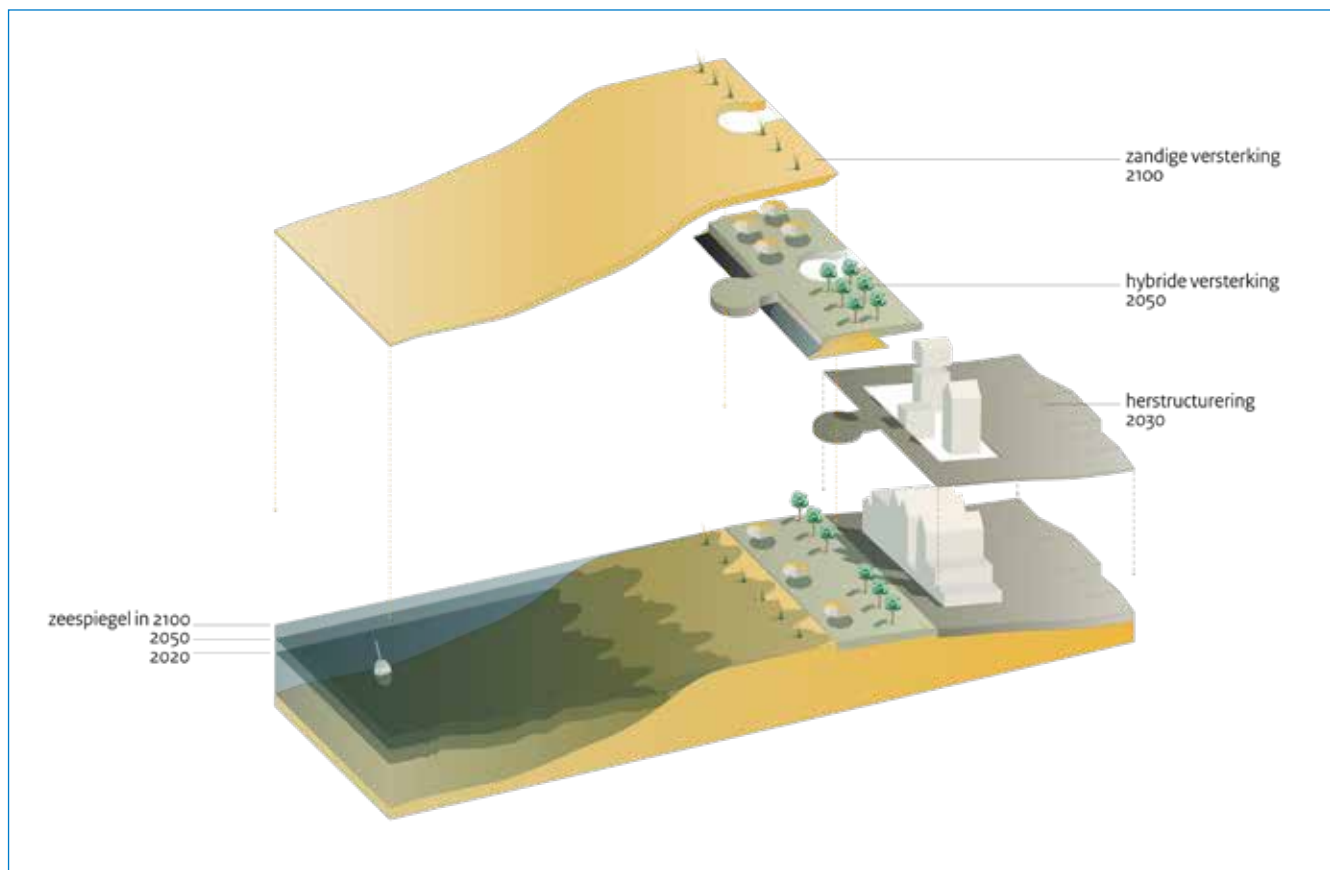

“Wat mij persoonlijk aan het hart ligt, is de versterking van de identiteit van de kustplaatsen.” Hier Callantsoog. Foto: Bosch en Slabbers

Handreiking Meegroeiconcepten:

Veiligheid en ruimtelijke ontwikkeling samen aanpakken

Deltaprogramma | Kust

Door waterkeringen integraal mee te laten meegroeien met de zeespiegel, realiseren we een veilige, economisch sterke en aantrekkelijk kust.

In de Nationale Visie Kust werd het ‘meegroeiprincipe’ gepresenteerd. Door waterkeringen integraal mee te laten meegroeien met de zeespiegel, realiseren we een veilige, economisch sterke en aantrekkelijk kust. Op veel plekken langs de kust spelen naast veiligheid ook andere ontwikkelingen een rol. Zo is ruimtelijke ontwikkeling vaak al op korte termijn noodzakelijk, terwijl de ingrepen voor de veiligheid pas veel later nodig zijn. De Handreiking Meegroeiconcepten, die in juli verschijnt, geeft concrete stappen om veiligheid en ruimtelijke ontwikkeling gezamenlijk aan te pakken, zodat ze elkaar in de toekomst niet in de weg zitten. Hiermee worden desinvesteringen en inpassingsproblemen voorkomen.

Masterclasses

In twee masterclasses is door Watergovernance Centre in samenwerking met Atelier 1:1, Deltares en TNO, met enkele actieve kustgemeenten een aantal van deze stappen doorgelopen. Het uitwerken van een ‘ontwikkelpad’ is één van die stappen. Langs twee tijdlijnen worden de verschillende opgaven in de ruimtelijke ontwikkeling en veiligheid in beeld gebracht. Daarmee wordt duidelijk tussen welke opgaven een verband gelegd kan worden. Deze verbanden noemen we steppingstones. In een volgende stap wordt ingezoomd op de steppingstones en wordt gekeken welke besluiten nodig zijn, welke partners betrokken moeten worden en hoe de financiering

van de grond kan komen. Belangrijk aspect daarbij is hoe het langetermijn doel vast te houden in een omgeving waar bestuurders en omgevingsfactoren steeds veranderen en hoe ga je om met de risico’s?

Handreiking

Bij het bewerkstelligen van een integrale aanpak is het devies: al doende leert men, van elkaar en met elkaar. De Handreiking vormt dan ook een aanzet om in de praktijk gezamenlijk kennis en ervaring te delen en het werken met meegroeiconcepten verder te ontwikkelen en te borgen.

De Handreiking Meegroeiconcepten is vanaf 15 juli beschikbaar op www.kustkennis.nl

Parel Den Helder met multifunctionele dijk

Deltaprogramma | Kust

Onder de noemer 'Den Helder omarmt de zee' onderzoekt de gemeente Den Helder met een aantal partners hoe de relatie tussen Den Helder en de zee weer meer in de beleving kan worden teruggebracht, door de zeedijk van Den Helder te ontwikkelen tot een multifunctionele dijk.

Den Helder is ook één van de 'parels' van het deelprogramma Kust. Dit zijn locaties waar gezocht wordt naar een langetermijn oplossing voor de waterveiligheid in combinatie met andere ruimtelijke en economische opgaven. Zo is het ook opgenomen in de Nationale Visie Kust. De

eerste ideeën, bijvoorbeeld over hoe de dijk een multifunctioneel karakter kan krijgen, worden in dit kader verder uitgewerkt. Deze worden samengevat in een visie op de ligging van de stad aan zee en gekoppeld aan een intentieverklaring. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier werkt er nu aan om in het komende waterprogramma actief met een pilot voor de multifunctionele dijk aan de slag te gaan.

Atelier

In een druk bezocht ontwerpatelier op 16 april stonden de dijkopgangen centraal. De opgangen spelen een belangrijke rol in de

beleving van de dijk en de verbinding naar zee. Samen met lokale partijen, bewoners en deskundigen zijn deze 'poorten van de dijk' ontwerpend verkend. Deelnemers deelden hun wensen en ideeën en maakten ontwerpen voor de dijkopgangen. De rijke opbrengst vormt een goed beeld van hoe de multifunctionele dijk Den Helder zich in de toekomst verder kan ontwikkelen. De ideeën worden uitgewerkt door Atelier 1:1 en verwerkt in de visie. Tegelijkertijd is het belangrijk alert te zijn op actuele aanleidingen en mogelijke meekoppelkansen..

Meer informatie over het project vindt u [hier](#).

Deelnemers aan het ontwerpatelier deelden hun wensen en ideeën en maakten ontwerpen voor de dijkopgangen.

Aboutaleb overhandigt advies aan deltacommissaris

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Het overhandigen van het advies werd na afloop gevierd door het aansnijden van een taart met het logo door Ahmed Aboutaleb, voorzitter van de Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden en Emmy Meijers, programmadirecteur.

Op 16 juni 2014 heeft Ahmed Aboutaleb, voorzitter van de Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden en burgemeester van Rotterdam, het advies van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden overhandigd aan deltacommissaris Wim Kuijken. De Stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden heeft samen met partijen in de regio onderzocht, hoe de inwoners ook voor de lange termijn beschermd blijven tegen overstromingen en de regio over voldoende zoet water kan blijven beschikken.

De aanbieding van het advies markeert de overgang naar een nieuwe fase, van beleid naar nadere uitwerking en uitvoering. De partijen in de regio gaan in de nieuwe fase gezamenlijk aan de slag om de regio veiliger te maken en de zoetwatervoorziening te verbeteren.

Aboutaleb lichtte de kernboodschap van het advies toe:

- *Veilig zijn én blijven.* In het gebied Rijnmond-Drechtsteden is sinds de zestiger jaren het aantal inwoners en

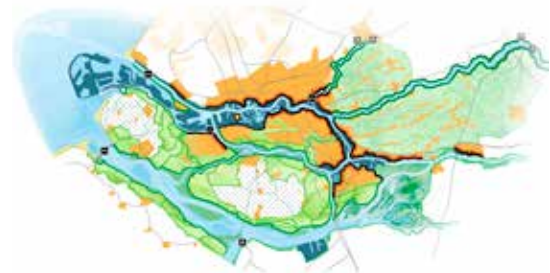
de waarde van woningen, bedrijven, infrastructuur fors toegenomen. De economische schade bij een overstroming zou enorm zijn, vele malen groter dan de watersnoodramp van 1953. Alleen door te blijven investeren in de bescherming van de delta, kunnen onze kinderen ook in de toekomst veilig in deze regio wonen en werken.

- *Bescherming tegen water.* Bestaande dijken, stormvloedkeringen en rivierverruiming blijven in deze regio de basis. Het stelsel van dijken is in de loop der tijden een onlosmakelijk onderdeel van stad en land geworden. Dijkversterkingen en verhogingen zijn daardoor vaak maatwerk. Een integraal ontwerp biedt ook de meeste kansen voor ruimtelijke kwaliteit.
- *Zorgen voor voldoende zoetwater.* West-Nederland verdroogt en verzilt. Rijnmond-Drechtsteden kiest voor een robuuste zoetwatervoorziening en innovatieve maatregelen voor een slimmer en effectiever gebruik van zoetwater en tegengaan van het binnendringen van zout water.

Na de presentatie van het advies werden korte interviews gehouden met een aantal spelers uit de regio: Ria Boere (wethouder gemeente Ouderkerk en vertegenwoordiger van Midden-Holland en de Krimpenerwaard), Jan Geluk (dijkgraaf waterschap Hollandse Delta), Han Weber (gedeputeerde Provincie Zuid-Holland), Allard Castelein (directeur Havenbedrijf Rotterdam) en Piet Sleeking (wethouder gemeente Dordrecht en vertegenwoordiger van de Drechtsteden). Zij gaven aan het te waarderen dat het advies Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden samen is ontwikkeld.

Daarna bood Aboutaleb het advies Rijnmond-Drechtsteden aan de deltacommissaris aan, die de bijeenkomst afsloot met een dankwoord. Kuijken neemt het advies over in het voorstel voor het nationaal Deltaprogramma 2015. De deltacommissaris benadrukte nog eens, dat het heel bijzonder is dat Nederland door middel van het Deltaprogramma er alles aan doet om een ramp te voorkomen. "Nederland is hierin uniek in de wereld."

Het advies van de stuurgroep Rijnmond-Drechtsteden met de aanbiedingsbrief van de stuurgroep aan de Deltacommissaris vindt u [hier](#).

Eerst de inhoud, dan de governance

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Rijnmond-Drechtsteden: per gebied maatwerk in de governance. Foto: Theo Bos

Het gebied moet veilig zijn tegen overstromingen en er moet genoeg zoetwater beschikbaar blijven, die opgave staat in de regio Rijnmond-Drechtsteden centraal. Dit is het belangrijkste uitgangspunt voor de manier waarop de governance (de bestuurlijke organisatie) in de regio zal worden geregeld. De inhoud bepaalt wat er op het gebied van governance nodig is. Elke partij houdt daarbij in de uitvoering zijn eigen verantwoordelijkheid. In de fase daarvoor, de onderzoeks- en verkenningsfase, is gezien de goede ervaringen van de afgelopen jaren samenwerking geboden. Daarbij zien we per gebied maatwerk ontstaan, zoals in de Krimpenerwaard en

Dordrecht, of specifieke samenwerkingen rond knelpunten, zoals bij tegengaan van erosie in rivieren.

Nieuw platform

De samenwerking in de uitvoeringsfase zullen we versterken door een overkoepelend bestuurlijk regionaal platform op te zetten waarin de verschillende onderzoeken, verkenningen en projecten op tafel kunnen komen. Het platform geeft geen sturing aan afzonderlijke projecten en onderzoeken, maar monitort wel de voortgang van de uitvoering van de voorkeursstrategie. Het richt zich op de bijdrage van de verschillende projecten en

onderzoeken aan het uiteindelijk doel: waterveiligheid en voldoende zoetwater voor de regio. In het platform zullen de gemeenten uit elk gebied een vertegenwoordiging krijgen, naast waterschappen, de provincie, het Rijk en eventuele andere belangrijke partijen uit het gebied. Het platform signaleert en bespreekt knelpunten en probeert die op te lossen. Het fungeert als aanspreekpunt en vraagbaak voor de regio. Ook is het platform de gesprekspartner van de deltacommissaris en kan het ervoor zorgen dat zaken op nationaal niveau geagendeerd worden.

Grote betrokkenheid, maar ook zorgen

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Het Volkerak-Zoommeer. Foto: Loes de Jong

In april en mei vond de laatste informatie- en consultatieronde in de Zuidwestelijke Delta plaats. Provincies, waterschappen en betrokken gemeenten in Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant kregen in deze periode de gelegenheid schriftelijk te reageren op de plannen voor het gebied, waaronder de Integrale Voorkeursstrategie van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. Daarnaast organiseerde het programma op 7 mei een bijeenkomst voor de gemeenten in het gebied.

De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta combineert haar langetermijnopdracht in het kader van het Deltaprogramma met een uitvoeringsprogramma voor de korte termijn. Daarom stonden tijdens de bijeenkomst maar liefst vijf onderwerpen centraal: de integrale voorkeursstrategie, de nieuwe normspecificaties voor de dijken, het zoetwatermaatregelenpakket, de waterproblematiek in de Grevelingen en het Volkerak-Zoommeer en het programma Gebiedsontwikkeling. De interesse was groot; 45 deelnemers, waaronder enkele nieuwe raadsleden en wethouders, bezochten de informatieavond.

Nieuwe normspecificaties waterveiligheid
Omgevingsmanager Anton van Berchum en

gemeenteambassadeur Arie Haasnoot blikken terug op de tweede informatie- en consultatieronde. “Er waren twee belangrijke thema’s deze ronde: de nieuwe normering, die voortkomt uit het nieuwe waterveiligheidsbeleid en de afwikkeling van de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer”, vertelt Haasnoot. “Het eerste thema is vooral voor gemeenten nog onduidelijk. Zij willen weten wat de nieuwe normspecificaties betekenen voor hun ruimtelijke ordening. Kunnen zij zaken slim meekoppelen? Die zorg hebben de Zeeuwse gemeenten ook geuit in hun gemeenschappelijke brief. Er is grote betrokkenheid, maar er zijn ook zorgen.”

Rijksstructuurvisie

Daarnaast vragen verschillende partijen om een besluit over wel of geen getij op de Grevelingen en een zoet of zout Volkerak-Zoommeer. Inmiddels is wel duidelijk geworden dat er geen behoefte is aan waterberging op de Grevelingen, het derde vraagstuk dat op tafel lag. Van Berchum: “De maatregelen die nodig zijn om de waterproblematiek in de Grevelingen en het Volkerak-Zoommeer aan te pakken, kosten veel geld. Het Deltafonds is daarvoor niet toereikend. De provincies en waterschappen in de regio willen een deel van de

maatregelen zelf bekostigen, onder de voorwaarde dat er perspectief is op een zout Volkerak-Zoommeer. Als daar geen besluit over wordt genomen, betekent dat dat een aantal regionale initiatieven niet doorgaat.”

Conclusie

In de stuurgroepvergadering van 22 mei zijn alle binnengekomen brieven, vragen en reacties besproken. De input gaf aanleiding tot slechts beperkte wijzigingen in de Integrale Voorkeursstrategie. Afsproken is om op alle brieven een reactie te geven. Van Berchum: “De gemene deler in alle reacties is toch wel de vraag om duidelijkheid en een helder toekomstperspectief. Daarnaast willen alle partijen en dan vooral de gemeenten ook in de toekomst nauw betrokken blijven. Financiële krapte bij het Rijk en het ontbreken van acute urgentie maken het lastig om nu betekenisvolle besluiten te nemen. Wel is helder dat er in de Zuidwestelijke Delta een enorme ambitie is op het gebied van ecologie, economie en veiligheid. Los van de inhoud is er de afgelopen jaren een bijzonder goede samenwerking ontstaan tussen alle partijen. Een proces van co-creatie dat een vervolg verdient.”

Nieuwe programmadirecteur

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

Stephon van der Hulst is sinds 1 mei programmadirecteur voor de Zuidwestelijke Delta. Hij volgt Jan Nathan Rozendaal op, die wethouder in de gemeente Papendrecht is geworden.

Van der Hulst is hydroloog en heeft de afgelopen jaren diverse managementfunc-

ties bij Dienst Landelijk Gebied (DLG) bekleed. Sinds 1 januari 2014 is hij actief als adviseur in de Zuidwestelijk Delta. Van der Hulst: "Hier komen mijn interesse en passie voor de watersector en mijn managementervaring mooi samen. De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta heeft net de laatste hand gelegd aan haar integrale

voorkeursstrategie en ook het DP2015 wordt afgerond. Ik vind het een uitdaging om mede vorm te geven aan de start van een volgende fase, waarbij de uitwerking en uitvoering van het Deltaprogramma centraal staan. Want het werken aan onze delta gaat door!"

Stuurgroep bekijkt innovatieve zoet-zoutscheiding Krammerjachtensluis

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

De stuurgroep Zuidwestelijke Delta kijkt naar het bellenscherm in de Krammersluizen, dat de inlaat van zout water moet tegengaan. Foto: Françoise Minderhoud

Sinds eind april wordt in de noordelijke jachtensluis van de Krammersluizen gewerkt met een nieuwe methode om zoet en zout water te scheiden. In plaats van het vervangen van zout water in de sluis door zoet water en andersom, wordt het water nu aan weerszijden van de sluis gescheiden door een innovatief systeem van luchtballen, zoetwaterinjectie en het spoelen met zoet water. De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta nam op 22 mei een kijkje en zag dat dit goed werkt.

Het zonnetje schijnt, dus het is druk bij het in- en uitvaren van de sluis. Vier bootjes varen de sluis in en maken zich vast aan de touwen die langs de kolkwanden zijn aangebracht. Het water ziet er wat onrustig uit bij het in- en uitvaren, maar levert volgens René Boeters van Rijkswaterstaat geen gevaar op. "Bij het passeren kun je merken dat de snelheid wat afneemt door de weerstand onder water. Maar wanneer je over het onrustige stuk heen bent, komt de vaart weer terug. Een digitaal informatiebord vraagt de recreatievaarders om - net als anders - vlot door te varen. Die raad wordt goed opgevolgd."

Hoe werkt het?

Het principe van een bellenscherm is niet nieuw. "De innovatie ten opzichte van bestaande bellenschermen, zit in een betere verdeling van de lucht die in het water wordt gepompt en in de combinatie met een waterscherm en een spoeldebiet", legt Boeters uit. "De luchtbellenschermen en het waterscherm scheiden het zoete en het zoute water door onder water een barrière te vormen, waar het zoute water beperkt doorheen dringt. Het spoeldebiet is een stroom van zoetwater die via openingen in de sluisdeur in de sluisolk wordt gebracht en ervoor zorgt dat het water in de sluisolk en de voorhaven zo

zoet mogelijk wordt gehouden." Met de nieuwe methode wil Rijkswaterstaat het doordringen van zout water uit de Oosterschelde naar het zoete Volkerak-Zoommeer voor de landbouw en de natuur zoveel mogelijk beperken en tegelijkertijd toch veilig en vlot schutten. Het nieuwe systeem wordt nauwkeurig gevolgd, onder andere met behulp van vaste en drijvende sensoren in de kolk die registreren hoe het zoet en zout zich gedragen. Daarna kan het misschien ook worden toegepast in de Krammersluizen voor de beroepsvaart.

Breed toepasbaar

De komende tijd onderzoekt Rijkswaterstaat hoe kosteneffectief en robuust de oplossing is. Op basis van de ervaringen wordt een voorstel uitgewerkt voor de Krammerduwaartsluizen, waarover najaar 2014 een besluit wordt genomen. Ook wordt onderzocht op welke andere locaties de techniek ingezet kan worden. Het scheiden van zoet en zout water wordt de komende jaren steeds belangrijker in de strijd tegen toenemende zoutindringing. Onderzocht wordt welke oplossing de nieuwe techniek hierbij kan bieden. Meer info: www.rws.nl/krammerjachtensluis.

Het Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied ontwikkelt mee Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Bart Fokkens volgde in maart van dit jaar Peter Visser op als onafhankelijk voorzitter van het Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied (ROIJ), de maatschappelijke klankbordgroep voor het gebied. De strategie en de deltabeslissing voor het IJsselmeergebied waren op dat moment bijna rond. Een interview over hoe het ROIJ er op dat moment voorstond en waar het naartoe wil.

Welke houding trof je aan bij het Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied?

“Het viel me op dat ik een groep betrokken mensen en daarmee ook betrokken organisaties ontmoette. Met z'n allen hadden ze bijgedragen aan de strategie voor het IJsselmeergebied; het idee van flexibel peilbeheer komt bij hen vandaan. Alleen hadden ze nog niet goed gesproken over de consequenties daarvan en dus hadden ze daarover verschillende beelden. Nu het menens werd, kwamen de scherpe kantjes boven tafel. Het werd ook weer wat meer ‘jullie’ en ‘wij’, terwijl het ROIJ juist gezamenlijk zijn inbreng had geleverd. Met andere woorden: de rijdende trein van het ROIJ haperde.”

Hoe is die trein weer op stoom gekomen?

“We hebben gekeken naar het flexibel peilbeheer en ons afgevraagd waarom dit wenselijk is. De uitkomst is dat dit om meer gaat, dan alleen de functies in het ROIJ en de zoetwatervoorziening. Er zijn ook (andere) Rijksdoelen die baat hebben bij dat peilbeheer, zoals het vergroten van de natuurkwaliteit. Als daarbij negatieve effecten optreden, is het goed om die te benoemen en duidelijk te maken hoe je daarmee om wilt gaan. Uiteindelijk hebben we als ROIJ alle mogelijke consequenties gezamenlijk op een rijtje gezet, zowel de positieve als de negatieve. Hierdoor zijn de leden zich bewuster geworden van elkaars belangen en hoe die tegen elkaar moeten worden afgewogen. Volgens mij rijdt de trein nu ook weer goed door. Een paar

Bart Fokkens: “Overheden bepalen of het flexibel peilbeheer werkt, niet het ROIJ.”

dagen geleden heeft het ROIJ een gezamenlijke brief aan de Bestuurlijke Kerngroep IJsselmeergebied overhandigd. Hierin staan onder meer de onderzoeksvragen die volgens het ROIJ in de volgende fase verder moeten worden uitgewerkt.”

Welke rol ziet het ROIJ voor zichzelf weggelegd in de volgende fase?

“Het ROIJ wil meedenken over het flexibel peilbeheer en vooral hoe dat ingevoerd gaat worden. Het ROIJ wil ook meer zijn dan een adviesgroep. De leden willen hun kennis, hun ideeën, hun netwerk, hun communicatiestructuur en niet te vergeten hun goede wil inbrengen. Maar de inbedding in de governance moet dan wel kloppen. Rond het flexibel peilbeheer ziet het ROIJ overigens idealiter een flexibele governance, zodat we samen – overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven – ontdekken wat de beste vorm daarvoor is en dus niet gelijk de boel dichttimmeren.

Voorlopig denk ik dat het ROIJ in principe met dezelfde mensen door zal gaan, maar afhankelijk van het onderwerp en de voortgang komen mogelijk ook andere mensen in beeld.”

Speel jij nog een rol in het vervolg?

“De paar maanden die ik nu heb meegedraaid vond ik zeer interessant. Het was mooi om te zien hoe het ROIJ zijn draai hervond. Ook de overgang naar de fase waarin we de strategie gaan inbedden zou ik graag meemaken, maar het is niet aan mij om te bepalen of dat gebeurt.”

Wat wil je als hartenkreet meegeven voor het Deltaprogramma IJsselmeergebied?

“Laat de overheden vooral beseffen wat hun wordt geboden. Er is commitment over zo'n groot gebied met zoveel partijen. Er kunnen best spaanders vallen, maar als er een band is kan dat zonder problemen. Hou die band vast en doe er wat mee!”

Spaarwater is pure noodzaak

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Door het veranderende klimaat worden de weersomstandigheden extremer. Dat betekent dat de natte periodes natter worden en de droge periodes droger. Er valt dus meer neerslag in minder tijd. Daarnaast speelt er in de polders een ander probleem: de verzilting van de grond. Omdat beide verschijnselen een gevaar vormen voor de landbouw, heeft Acacia Water in samenwerking met drie boeren een bijzondere pilot opgezet: Spaarwater.

Het project wordt gefinancierd door het Waddenfonds, LTO Nederland en de Rabobank. Voor de pilot Spaarwater wordt regenwater via een ondergronds buizensysteem opgevangen en op twintig tot dertig meter diep onder de landbouwgrond opgeslagen. Wanneer een droge periode zich voordoet, kan het water worden opgepompt. Via druppelbevloeiing worden de gewassen dan van water voorzien. Omdat het water in droge periodes snel naar boven kan worden gepompt, gaat het verzilting van de grond tegen.

Eerst sceptisch

Thijs Langeveld (61) uit Breezand is één van de boeren die meedoet aan de pilot. Bollen telen doet hij al zijn hele leven. Hij heeft er de tijd voor, maar ziet ook de noodzaak ervan in. “Ik zie gewoon dat het weer verandert en dat de grond zouter wordt. Als je nu niets doet aan je watervoorziening, krijg je later problemen. Andere boeren waren eerst sceptisch, maar nu ze zien wat het oplevert zijn ze allemaal geïnteresseerd.”

Langeveld durft niet precies te zeggen wat de kosten zijn van de pilot. “Die zijn natuurlijk nu nog heel groot. Ze doen continu onderzoek en er staat veel meetapparatuur.” Het onderzoek is nog in volle gang, dus wanneer het voor andere boeren loont om zonder subsidie ondergronds water op te slaan is onzeker. Maar dat het op den duur een kostenefficiënt project is, weet hij zeker: “Zodra er een droge zomer komt, is het een succes. Dan krijgen de boeren geen water meer uit het IJsselmeer, maar heb ik genoeg water. Spaarwater is dan bepalend voor het

Bollenteler Langeveld: “Zelf blijf ik ook in de toekomst water opslaan, want die droge zomer die gaat een keer komen.” Foto: Eva van Rijnberk

slagen of mislukken van de bollenteelt of landbouw. Zelf blijf ik ook in de toekomst water opslaan, want die droge zomer die gaat een keer komen.”

Sommige gebruikers van water vinden het de taak van de overheid om de watervoorziening op peil te houden, maar Langeveld vindt de vraag wie nou precies verantwoordelijk is voor de waterhuishouding van Nederland niet zo interessant. “Ik heb net een kleindochter gekregen. Haar naam is Eva. Ik wil dat zij later een goed leven heeft en kan genieten van de polder. Als ik daar zelf een steentje aan bij kan dragen, dan doe ik dat. Want mijn kleinkinderen gun ik alles.”

Het begin van het vervolg

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

Het Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPIJ) sloot 21 mei 2014 af met een feestelijke IJsselMeertop in het Zuiderzeemuseum. De perfecte locatie om het succes te vieren van een goed doordachte en breed gedragen strategie voor een veilig en veerkrachtig IJsselmeergebied. En om over te gaan tot de invoering ervan.

Op de top is uitgebreid stilgestaan bij het proces van de afgelopen jaren. Leden van de Bestuurlijke Kerngroep belichtten de hobbels die zijn genomen om tot de strategie te komen. Ook gingen ze in op de IJsselmeergemeenschap die in de afgelopen jaren is ontstaan. De strategie voor het IJsselmeergebied laat zien dat er geen

trendbreuk nodig is in het huidige waterbeheer, maar dat wel ingrijpende maatregelen nodig zijn – onder meer flexibel peilbeheer – om het gebied veilig te houden en van zoetwater te kunnen blijven voorzien. Het vormt daarmee een gezonde basis voor de toekomst. Diverse partijen lieten zien dat ze in de startblokken staan om de strategie te gaan uitvoeren.

Gastspreker Jan Terlouw stak de bestuurders daarbij een hart onder de riem. Langetermijnbeleid formuleren is moeilijk, hield hij hun voor. “Hou elkaar daarom vast. Zet door! En als u vergadert, schuif dan een lege stoel bij voor onze kleinkinderen.” Tot slot nam deltagcommissaris Wim Kuijken het advies

Dijkgraaf Klavars (l) en gedeputeerde Boerman (r) overhandigen deltagcommissaris Kuijken een Routekaart met concrete maatregelen voor het IJsselmeergebied. Foto: Deltaprogramma IJsselmeergebied / Harmen de Jong

voor de strategie in ontvangst. Hij wist zeker dat ‘Den Haag’ het eindadvies zou overnemen. “Dit is het begin van het vervolg.”

Ook benieuwd wat het IJsselmeergebied voor diverse gebruikers betekent? Zie: [Meer dan een meer](#).

Dag van de Dijkzone

Deltaprogramma | Waddengebied

Deelnemers buigen zich op de Dag van de Dijkzone (afgelopen 21 mei) over de kaart en bespreken de wensen en kansen voor dijkzones in het gebied.

Op de Dag van de Dijkzone spraken ruim zeventig medewerkers van ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, natuur- en landbouworganisaties en onderzoek- en adviesbureaus over de kansen en ontwikkelingen op het gebied van natuur, veiligheid, recreatie en beleving rondom de Waddenzeedijk. Het was een vruchtbare dag, met veel inhoudelijke inbreng van enthousiaste deelnemers. Conclusie: we trekken voortaan gezamenlijk verder op.

Deelnemers werden uitgedaagd om op een andere manier te denken over de dijken. Van traditionele, mono-functionele dijken, naar een brede dijkzone en innovatieve dijkconcepten, waar ruimte is voor natuur en recreatie. Het Deltaprogramma Waddengebied heeft een voorkeur voor 'zachte' systemen, die mee kunnen groeien met de stijging van de zeespiegel. Denk aan de voorlanden met hun kwelders.

Innovatieve dijkconcepten zijn beschreven in de [factsheet Kwelders en waterveiligheid](#)

en het [rapport Innovatieve dijken](#). Met een kansenkaart Randen van de Waddenzee illustreerde het [Programma naar een Rijke Waddenzee](#) kansen voor veelbelovende projecten, om natuur, veiligheid, recreatie en beleving aan elkaar te verbinden.

De waterschappen van Groningen en Fryslân willen de kennis over nieuwe dijkconcepten gebruiken in de projectoverstijgende verkenning (POV) voor de versterkingen voor de Waddenzeedijk. Deze verkenning (2014-2017) is geprogrammeerd in het nieuwe oogwaterbeschermingsprogramma. De komende tijd worden gesprekken gevoerd met alle belanghebbenden langs de dijkzone. Half oktober 2014 staat een grote POV-werkbijeenkomst gepland. Eind 2014 kiezen de waterschappen uit de opgehaalde informatie een aantal oplossingsrichtingen om verder uit te werken in 2015-2017.

Oogst

De oogst van een dag brainstormen over de toekomst van onze dijkzone kort

samengevat:

- Kwelders en dijken gaan goed samen: geef kwelders meer veiligheidsfunctie en dijken meer natuurfunctie
- Gebruik slib als grondstof voor dijkversterking en voor ophoging van de randzone van de Waddenzee in het algemeen;
- Denk ook in de breedte bij dijkversterking, bijvoorbeeld door een tweede dijk aan te leggen en de ruimte tussen de dijken te gebruiken voor nieuwe functies;
- Ontwikkel een visie voor veiligheid, natuur en toerisme voor de waddendijkzone als geheel en geef lokale initiatieven een kans;
- Sluit nieuwe coalities om projecten te verwezenlijken, ook op lokaal niveau. Als gemeenten, bewoners, natuurbeheerders en waterschappen samen optrekken, kunnen ze meer betekenen;
- Betrek niet alleen voorstanders; ga ook in het gesprek met tegenstanders.

Deltacommissaris houdt W.J. van den Bremenlezing

Deltaprogramma | Waddengebied

Op 7 mei hield deltacommissaris Wim Kuijken bij de Rijksuniversiteit Groningen de W.J. van den Bremenlezing over het Deltaprogramma. De W.J. van den Bremenlezing is een jaarlijkse lezing, die wordt georganiseerd door Ibn Battuta, de studievereniging van de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.

De deltacommissaris ging in op de huidige stand van zaken binnen het Deltaprogramma, de innovaties in het beleid op gebied van water en ruimte, de vernieuwingen in beleidsvorming en

besluitvorming. Hij gaf een kijkje in de aanstaande deltabeslissingen en stond nadrukkelijk stil bij de cruciale functie van kennis en innovatie binnen het programma.

Prof. dr. J. Woltjer, hoogleraar Planologie, verzorgde een co-referaat bij de lezing. Hij benadrukte het belang van monitoring in de adaptieve aanpak en het gebruik van indicatoren. De deltacommissaris beaamde dat het inderdaad zaak is die indicatoren te benoemen en een plek te geven in het monitoringsysteem. Deels zitten ze in de

deltascenario's, die periodiek herijkt worden. Monitoring zal de komende jaren zeker de nodige aandacht krijgen binnen het Deltaprogramma.

Het decor voor de middag was een rijk gedecoreerde zaal met portretten van alle rectores magnifici die de Rijksuniversiteit in haar vierhonderdjarig bestaan hebben geleid. Studenten, onderzoekers, professionals en belangstellenden volgden de discussie.

Lees het volledige verslag op de [website](#) van de deltacommissaris.

Waterveiligheid en cultuur: een goede combinatie Deltaprogramma op Oerol

Deltaprogramma | Waddengebied

Elk jaar staat het eiland Terschelling in het teken van Oerol, één van de leukste en meest bijzondere theaterfestivals in Europa. Vorig jaar stond het Deltaprogramma voor het eerst op het festival, met een expositie over de zandige kust. De reacties van het

enthousiaste publiek hebben ons gestimuleerd er dit jaar opnieuw bij te zijn, met een nieuwe film en op een nieuwe locatie. Ook nu hebben we weer veel nieuwsgierige bezoekers met de 3D-animatie kunnen informeren over het verleden, heden en

toekomst van onze kust en Waddeneilanden.

De nieuwe film [Zand vs Water](#) is online te bekijken. Kijk hiervoor op de [website](#) van het Deltaprogramma Waddengebied.

Medewerkers van een aannemer repareren met aarde en water scheuren in de veendijk langs de Zweth bij Den Hoom. De scheuren zijn ontstaan door langdurige droogte.

Foto: Henri Cormont

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2014

2 Juli	Rivierendag, Nijmegen
10 Juli	Nationaal Bestuurlijk Overleg
16 September	Prinsjesdag, aanbieden DP 2015 als onderdeel begroting aan Staten-Generaal
9 Oktober	Festival Ruimtelijke Adaptatie
24-26 September	Congres Delta's in Times of Climate Change II, Rotterdam
Eind oktober	Bestuurlijke conferentie Zoetwater
6 November	Deltacongres
Eind november	Stuurgroep Deltaprogramma

Dit is DeltaNieuws nummer 3 (4e jaargang), de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen binnen het Deltaprogramma volgen. Op weg naar de volgende rapportage over het Deltaprogramma, waarin de definitieve voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën met Prinsjesdag aan het parlement worden aangeboden.

De volgende DeltaNieuws verschijnt rond 18 september 2014.

Deltaprogramma

Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater.

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee?

Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het

Deltaprogramma

Postbus 90653 2509 LR DEN HAAG

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl

Juni 2014

Foto voorpagina: Kustversterking op Walcheren, Zeeland.

Foto: Marcel Kentin